

18.11

wtorek, 19.00
NFM, Sala Główna ORLEN

WROCŁAW DLA POJEDNANIA

Wrocław Baroque Ensemble, fot. Łukasz Rajchert

Andrzej Kosendiak – dyrygent
Piotr Pawlak* – fortepian
Wrocław Baroque Ensemble

Program

Mikołaj Zieleński (II poł. XVI w. – po 1611)

Offertoria et communiones totius anni (wybór):

Filiae regum in honore tuo (In festo S. Hedvigis Viduae; offertorium) [3']

Qui mihi ministrat (In festo Translatio S. Venceslai Martyris; communio) [4']

Feci iudicium (In festo S. Dorothae Virginis et Martyris; communio) [2']

Ortus de Polonia Stanislaus (Motetto de S. Stanislao) [3']

Marcin Mielczewski (zm. 1651)

Credidi – psalm [5']

Currite populi – koncert wokalny [5']

Johann Sebastian Bach (1685–1750)

Tönet, ihr Pauken! Erschallet, Trompeten! – kantata BWV 214 [26']

I. *Tönet, ihr Pauken! Erschallet, Trompeten!*

II. *Heut ist der Tag*

III. *Blast die wohlgegriffnen Flöten*

IV. *Mein knallendes Metall*

V. *Fromme Musen! meine Glieder!*

VI. *Unsre Königin im Lande*

VII. *Kron und Preis gekrönter Damen*

VIII. *So dringe in das weite Erdenrund*

IX. *Blüheth, ihr Linden in Sachsen, wie Zedern!*

Fryderyk Chopin (1810–1849)

I Koncert fortepianowy e-moll op. 11 (oprac. na smyczki K. Kenner)*

II. *Larghetto* [13']

III. *Rondo – Vivace* [10']

Improwizacje na tematy z *Niemej z Portici* Daniela Aubera* [8']

Prosimy o nagradzanie
artystów brawami
po zakończeniu
całego utworu.

18 listopada 1965 roku uczestniczący w Soborze Watykańskim II biskupi polscy skierowali do biskupów niemieckich historyczne orędzie, wzywając do pojednania Kościołów i narodów po obu stronach Odry. Muzycy Wrocław Baroque Ensemble pod batutą maestra Andrzeja Kosendiaka zapraszają do wysłuchania utworów będących komentarzem do treści listu. W drugiej części koncertu towarzyszyć im będzie Piotr Pawlak – półfinalista XIX Międzynarodowego Konkursu Pianistycznego im. Fryderyka Chopina.

Dwadzieścia lat po zakończeniu II wojny światowej relacje polsko-niemieckie należały do wrogich. Dla Polaków powodem takiej sytuacji były bezprecedensowe zbrodnie dokonane przez nazistów. Z kolei Niemcy pamiętali narzucone przez aliantów wysiedlenia mieszkańców Śląska, wschodniej Brandenburgii, Pomorza i Prus Wschodnich. Przedstawiciele obu nacji deklarowali się wówczas w przeważającej mierze jako wierni chrześcijanie, wobec czego wzajemne przebaczenie i pojednanie musiało w końcu zostać uznane za moralną konieczność. Pomysłodawcą i autorem historycznego listu był wrocławski biskup Bolesław Kominek. Hierarcha ułożył tekst po niemiecku. Słynne słowa „przebaczamy i prosimy o przebaczenie” brzmiały w oryginale: „Wir gewähren Vergebung und bitten um Vergebung”.

Większość treści listu stanowiło streszczenie dziejów sąsiedztwa dwóch ludów ze szczególnym naciskiem na polsko-niemiecką wymianę kulturową i budowanie pokojowego współistnienia. Przypomniano dzieje chrystianizacji Polski, która przebiegała z pomocą strony niemieckiej. Nawiązano między innymi do postaci św. Jadwigi Śląskiej – najprawdopodobniej spolonizowanej Niemki – pisząc: „uważa się ją na ogół, pomijając nacjonalistycznych fanatyków, za najlepszy wyraz budowania chrześcijańskiego pomostu między Polską i Niemcami”. W tekście znalazło się też wielu polskich świętych oraz naukowców i myślicieli.

Trzydziestu sześciu sygnatariuszy listu deklarowało chęć powrotu do porozumienia polsko-niemieckiego z czasów pierwszych Piastów, przeciwstawiając się postawom opisanym jako „swego rodzaju dziedziczna wrogość sąsiedzka”. Wspomniano też o szkodliwej roli państwa pruskiego jako faktycznego antagonisty Rzeczypospolitej i Hitlerze jako jego sukcesorze. Wymieniwszy charakter traum polskich, hierarchowie znad Wisły wyrażali zrozumienie co do ran niemieckich: wysiedlenia ponad trzech milionów osób z – nazywanych tak przez władze Polskiej Republiki Ludowej – „ziem odzyskanych”. Biskupi proponowali: „Czcigodni Bracia, wołamy do Was: próbujmy

zapomnieć. Żadnej polemiki, żadnej dalszej zimnej wojny, ale początek dialogu, do jakiego dziś dąży wszędzie Sobór i Papież Paweł VI”.

W treści listu nie było mowy o muzycznych świadectwach polsko-niemieckiej interakcji. Tych jednak znamy wiele. Koncert upamiętniający biskupie orędownie otworzą wyjątki z *Offertoria* i *Communiones totius anni* Mikołaja Zieleńskiego, jednego z najcenniejszych zabytków kompozytorskich Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Dzieło zostało wydane drukiem w 1611 roku w ówczesnej muzycznej stolicy Europy – Wenecji. Dwa tomy zawierały dzieła powstałe w celu wykonania podczas Ofiarowania i Komunii Świętej w trakcie całego roku liturgicznego. Jako pierwsze zabrzmia siedmiogłosowe ofertorium przeznaczone na dni świętych dziewic i wdów. Do tej drugiej grupy należała wspomniana przez biskupów św. Jadwiga Śląska, która po śmierci męża, Henryka Brodatego, zamieszkała w klasztorze w Trzebnicy. Oprócz tego w programie zawarto utwory symbolizujące wieloetniczną społeczność Wrocławia. Nawiązują one do postaci świętych opiekunów sąsiadującego z NFM kościoła: patrona Polski – św. Stanisława, patrona Czech – św. Wacława oraz św. Doroty, patronki niemieckich osadników. Świątynię tę ufundowano w połowie XIV wieku w celu upamiętnienia pokoju namysłowskiego zawartego przez Kazimierza Wielkiego i króla Czech (późniejszego cesarza rzymskiego) Karola IV Luksemburskiego. Przymierze to kończyło wojnę polsko-czeską o Śląsk. Budynek stanowi więc prawdziwy pomnik pokojowego współistnienia.

W okresie o pokolenie późniejszym od Zieleńskiego działał Marcin Mielczewski – najszerzej znany w Europie artysta polskiego baroku. Jego kompozycje zachowały się głównie w zagranicznych odpisach. Jak do tego doszło? Mielczewski pracował jako kierownik biskupiej kapeli na dworze Karola Ferdynanda Wazy, przyrodniego brata Władysława IV. Ksiądz był biskupem wrocławskim, chociaż przez wiele lat nie przebywał na Śląsku znajdującym się wówczas za granicą Rzeczypospolitej. Najpewniej dopiero po śmierci twórcy hierarcha przeniósł posiadane dzieła nad Odrę, do swojej głównej siedziby w Nysie, skąd rozprzestrzeniały się one na zachód. Muzykolodzy odkrywali je na przykład we Wrocławiu, w protestanckiej parafii św. Marii Magdaleny (dzisiejszej katedrze starokatolickiej). To dowód, że gromadząca się tam wspólnota, mimo różnicy wyznania, wysoko ceniła dzieła Polaka. Przechowywane w Bibliotece Miejskiej utwory zaginęły jednak po II wojnie światowej. Dopiero po upadku muru berlińskiego okazało się, że ZSRR przekazał rękopisy do Staatsbibliothek Preußischer Kulturbesitz we wschodnim Berlinie.

Trzecim autorem, którego dziedzictwo zabrzmi tego wieczoru, jest Niemiec – Johann Sebastian Bach, który należał do dworu elektora Saksonii w czasie, gdy monarcha ów był jednocześnie królem Polski. Mowa o Auguście III Sasie. Bach otrzymał tytuł jego nadwornego kompozytora w 1736 roku i cieszył się nim aż do śmierci. Podobnie jak matka króla, która nie zgodziła się na konwersję na katolicyzm, nigdy nie wybrał się na ziemię Rzeczypospolitej. Mimo to stworzył dla władcy krótką mszę (*Kyrie–Gloria*). Stała się ona później fundamentem *Mszy h-moll*. Ponadto powstało wiele innych utworów okolicznościowych. Należała do nich kantata *Tönet, ihr Pauken! Erschallet, Trompeten!* przeznaczona na urodziny królowej Polski, Marii Józefy Habsburżanki w 1733 roku. Co ciekawe, w kolejnym roku Bach wykorzystał tę muzykę w innym dziele – było to słynne *Oratorium bożonarodzeniowe*.

Po przerwie muzycy zaproponują rekonstrukcję historyczną koncertu, jaki odbył się we Wrocławiu w sali reductowej Hôtel de Pologne przy ulicy Biskupiej. Fryderyk Chopin, nieświadomy tego, że wyjeżdżał z Polski na zawsze, zatrzymał się w pruskim mieście i spotkał z Josephem Schnablem, przyjacielem swojego nauczyciela Józefa Elsnera. Schnabel zaprosił go na próbę koncertu planowanego na wieczór 7 listopada 1830 roku. Po usłyszeniu gry Chopina pewien szykujący się do występu przy fortepianie Niemiec „stchórzył”, jak poświadczył w liście autor *Ballad*. W tej sytuacji to Polaka poproszono o zastępstwo. Zagrane zostały wówczas dwie z trzech części *Koncertu fortepianowego e-moll* (wykonanie wyjątków z utworu cyklicznego nie było wtedy niczym osobliwym). Pianista improwizował również na tematy z opery *La muette de Portici* Daniela Aubera. Co ciekawe, wystawiane dopiero od dwóch lat dzieło to powszechnie kojarzone było z ideą rewolucji, a jej belgijską premierę określa się jako iskrę katalizującą niepodległościowy zryw w tym kraju. Powstanie listopadowe wybuchło trzy tygodnie później.

Gra Chopina oceniona została entuzjastycznie, natomiast jego *Koncert* przyjęto chłodno, co było charakterystyczne dla niemieckiej recepcji jego twórczości w całym XIX wieku. W NFM w romantycznym stylu epoki, który może dać pewne wyobrażenie o pianistyce autora *Mazurków*, improwizować będzie Piotr Pawlak.

Organizator:

NFM – instytucja kultury współprowadzona przez:

Wrocław miasto spotkań

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

DOLNY
ŚLĄSK

Mecenas

Tytułarny NFM:

Mecenas

NFM:

STRABAG
WORK ON PROGRESS

BMW
Bońkowsky

Partner

strategiczny NFM:

LOKUM
DEVELOPER

Partnerzy NFM:

Sudety+
Stawowicki Klub Muzyczny

FANUC

Partnerzy medialni NFM:

TVP
KULTURA

TYGODNIK
POWSZECHNY

dwójka
POLSKIE RADIO

Radio Radio
Chopin

RADIO
WROCLAW

polmic.pl

www.wroclaw.pl

iram
wrocławskie radio